Dr. Helmut Jenč pjećašěsćdźesatnik

Dnja 13. meje tutoho lěta woswjeći dołholětny sobudźěłaćer nětčišeho Serbskeho instituta a prjedawšeho Instituta za serbski ludospyt, serbski rěčespytnik a slawist dr. phil. Helmut Jenč, swoje 65. narodniny a poda so ze samsnym měsacom na zasłużeny wuměnk.[1] Z wotchadom dr. H. Jenča z dźěłoweho městna wopušći Budyski sorabistiski institut – po njeboh dr. Fridźe Michałku (1992) a podpisanym (1997) – posledni z něhdyšeje trójki serbskich rěčespytnikow, kotřiž su na spočatku 60tych lět w tutym slědźenišću so zetkawši sej zhromadnje naročne a zakładne wědomostno-slědźerske nadawki stajili a tute też hromadźe a z mjezsobnej podpěru a pomocu w sćěhowacych lětach spjelnić spytali. Do tutych zakładnych wědomostnych projektow słušeše sprěnja spěšne a dokładne archiwěrowanje a přeslědźenje we wulkich dźělach Łužicy so pozhubjowacych serbskich naréčow, zdruha na fakta spisowneje praksy so zepěrowace wopisanje gramatiskeje struktury a normow hornjoserbskeje spisowneje rěče a střeća spisanje a wudaće wobšěrneho, tučasny staw słownistwa hornjoserbskeje spisowneje rěče wopřijaceho słownika.

Ze samoho spočatka je so česćeny jubilar po swojim přistajenju lěta 1960 w instituće wobdźělił na akciji k zezběranju naréčneho materiala w Hornjej a Delnjej Łužicy, přihotowanej w lětomaj do toho. Sam abo hromadźe z přeprošenymi dialektologami-slawistami z Moskwy, Waršawy a Prahi je z pomocu wobšěrneho naprašnika hromadźił žadane daty z městneje naréče třiceći serbskich wsow a tak z nahladnym podźělom přinošował k natwarej archiwa, wopřijaceho njenarunajomne mnóstwo zapisaneho abo na paski nahrateho materiala ze serbskich naréčow.

Wosebje serbske naréče na juh wot Budyšina – tu w Budestecach je dźě wotrostł – su Jenčowy wědomostny zajim wuwabili. Je dokładnje studował w Rozwodecach a jeho bliskej wokolinje rěčanu serbšćinu a z toho nastatu monografiju „Die sorbische Mundart von Rodewitz/Spree“ (w ćišću wušła 1980) jako disertaciju 1972 na Lipsčanskej uniwersiće zakitał. Jeho podźěl na dialektologiskej zběraćelskej akciji w lětach mjez 1960 a 1968 wotražuje so w jeho koawtorstwje na dźesać leksikaliskich zwjazkach Serbskeho rěčneho atlasa, zdźěłanych a wudatych w lětach mjez 1965 a 1986. W samsnym času je mały kolektiw serbskich dialektologow w dźesać zešiwkach wudał wobdźěłane, z magnetofonowych paskow přepisane naréčne teksty. Na štyrjoch tajkich tekstach je jubilar jako awtor wobdźěleny. Prěnje jeho z tamneje zběraćelskeje akcije wušłe wědomostne dźěło wšak je w zběrniku „Studije k serbskej dialektologiji“ (Budyšin 1963) wozjewjeny nastawk „K někotrym prašenjam duala w Rozwodecach a w druhich hornjoserbskich naréčach“. Z tutym nastawkom, jeho koncepcionelnej přehladnosću a nowotarskimi wuprajenjemi (na př. wo pronominalnym charakterje słowa *wobaj*) je jubilar, tehdy hišće młody wědomostnik, hižo swoju kmanosć teoretiskeho myslenja a precizneho formulowanja pokazał. Swoje nazhonjenja z dialektologije a rěčneje geografije je wón z wužitkom a připóznaćom też přenjesł do mjezynarodneho předewzaća Słowjanskeho rěčneho atlasa, do kotrehož dźěłoweje skupiny a pozdźišo też mjezynarodneje komisije wón wot lěta 1974 resp. 1992 słuša.

---

[1] Wo žiwjenskich datach jubilara hlej I. Šěrakowa / D. Scholze, Dr. Helmut Jenč šěsćdźesatnik, w: Lětopis 43(1996)1, s. 152–154

Wulke zasłužby je sej česćeny jubilar zdobył na dalšim polu swojeho wědomostneho skutkowanja. Spočatk 70tych lět je přewzał nawodnistwo małeho awtorskeho kolektiwa, přihotowaceho dwuzwjazkowy němsko-hornjoserbski słownik.[2] Tónle projekt bě hižo nan jubilara, dr. Rudolf Jenč, hač do lěta 1968 sobudźěłaćer instituta a nawoda jeho rěčespytneho wotrjada, započał a za njón z ekscerpciju serbskeho pismowstwa zakładne wuměnjenja stworił. Słownikowa koncepcija Rudolfa Jenča je so po jeho wotchadźe z instituta předźěłała a w běhu dźěła wot Helmut Jenča do – praktiskim potrjebam a teoretiskim žadanjam wotpowědowaceje – formy zlała. Tutón na bohatej ekscerpciji rěčneho materiala bazowacy słownik, respektowacy praksu a tradiciju hornjoserbskeje spisowneje rěče přitomnosće, je so stał z njeparujomnym srědkom rěčneje kultury. Z tutoho so přihotowaceho słownika je tež pod nawodom jubilara spisany šulski słownik[3] swój wužitk čerpał.

Swoje studije wo serbskim słownistwje, kotrychž wunošk je wozjewjeny w tójšto nastawkach a přinoškach tu- a wukrajnych časopisow a zběrnikow[4], je jubilar krónował z wobšěrnej a z bohatym materialom wuhotowanej monografiju wo wuwiću hornjoserbskeje leksiki.[5]

W Serbach je jubilar znaty tež jako awtor a rěčnik „Minuty serbšćiny", wusyłaneje hižo někotre lěta prawidłownje w Serbskim rozhłosu. Tute jeho krótke přednoški, wužitne tež dobremu znajerjej serbskeje rěče, swědča wo jeho w dołhich lětach wědomostneho slědźenja nahromadźenych znajomosćach serbskeho słowoskłada a słowotwórby.

Dr. Helmut Jenč, wot lěta 1992 nawoda rěčespytneho wotrjada a wot lěta 1993 do 1999 naměstnik direktora Serbskeho instituta, woteńdźe na zasłużeny wuměnk. Jeho přećeljo a kolegojo, bywši a nětčiši sobudźěłaćerjo instituta, za kotryž je jubilar tež jako awtor a jako člon redakcije Lětopisa wjele lět skutkował, přeja jemu dale wjele mocy, strowoty a duchowneje čiłosće, a to w přeswědčenju, zo jeho wotchad z dźěłoweho městna njeje zakónčenje jeho wědomostneho, popularizowaceho a praktiskeho skutkowanja na dobro sorabistiki a serbskeje kultury.[6]

Helmut Faska

---

[2] Němsko-hornjoserbski słownik. Założił Rudolf Jenč. Spisali Helmut Jenč, Frido Michałk a Irena Šěrakowa. Sobu dźěłał Jurij Měrćink, 1. zwjazk (A–K) Budyšin 1989, 2. zwjazk (L–Z) Budyšin 1991

[3] H. Jenč a dr., Słownik Němsko-hornjoserbski, Budyšin 1986

[4] Přir. na př. О развитии лексической нормы верхнелужицкого литературного языка со второй половины XIX в. до настоящего времени (по данным словарей), w: Формирование и функционирование серболужицких литературных языков и диалектов. Сборник научных трудов, Москва 1989, s. 66–77; K leksikaliskej wariaciji w normje staršeje hornjoserbskeje spisowneje rěče, w: Slavia 61(1992)4, s. 485–493; K někotrym problemam leksiki staršeje hornjoserbskeje spisowneje rěče, w: Lětopis 39(1992)2, s. 29–33; přinošk 6.3.4. Leksika, w: Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Serbšćina, Opole 1998, s. 238–248

[5] Helmut Jentsch, Die Entwicklung der Lexik der obersorbischen Schriftsprache vom 18. Jahrhundert bis zum Beginn des 20. Jahrhunderts (= Schriften des Sorbischen Instituts, 22), Bautzen 1999

[6] Bibliografija jeho wědomostnych a popularnowědomostnych spisow hač do lěta 1996 je wozjewjena w Lětopisu 43(1996)1, s. 154–166.